

[Текст]. – 7-е изд. / А. М. Пешковский. – М. : Учпедгиз, 1956. – 512 с. – Бібліогр. : с. 442-443.
9. Попов Р. Н. Современный русский язык [Текст] / Р. Н. Попов. – М. : Просвещение, 1978. – 464 с. – Бібліогр. : с. 398-399. **10. Холодов Н. Н.** О соединительной связи и основном противопоставлении в системе сочинения [Текст] / Н. Н. Холодов // Русский язык в школе. – 1987. – № 1. – С. 32-35. – Бібліогр. : с. 34.

Пархомець Валерія
(наук. керівник: д.філол.н., проф. Є. А. Карпіловська)
Донецький національний університет

НОВІ ПРОЦЕСИ І ЯВИЩА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СЛОВОТВОРІ

Диференційовані власне-українські й запозичені словотвірні засоби в сучасній українській мові; визначені основні принципи лексикографічного впорядкування новоствореної лексики.

Ключові слова: афікс, інновація, лексема, неологія, префікс, словотвірний засіб, суфікс.

Теоретичне осмислення динамічних процесів у системі певної мови загалом і в її лексиконі зокрема можливе на основі всебічного та ретельного опису мовних явищ, що складають вияви цих процесів. Адже саме конкурентні групи найяскравіше висвітлюють ті ділянки сучасної української мови, які потребують найбільшої уваги лінгвістів. В україністиці цими аспектами займаються такі дослідники, як Є. Карпіловська, Н. Клименко, Л. Павленко, О. Стишов, О. Турчак, Г. Шаповалова, хоча ці питання викликають інтерес не тільки в представників українського мовознавства, а й, зокрема, в румуністів, наприклад, Е. Косеріу. На жаль, на сьогодні відсутні фундаментальні дослідження з інновацій у межах лексичних об'єднань, які давали б змогу простежити й виявити закономірності оновлення їхнього складу.

Зміни, що відбуваються у XX-XXI століттях у культурному житті України, у її економіці відбилися також і на лексиконі та граматиці української літературної мови, її нормах. Значна кількість слів, що не засвідчені нормативними загальномовними словниками (С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута «Словник іншомовних слів» (К., 2000), Д. В. Мазурик «Нове в українській лексиці. Словник-довідник» (Л., 2002), «Словник новотворів української мови кінця XX століття» (Кривий Ріг, 2002)), але активно вживаються в суспільному мовленні, є доказом активного поповнення українського лексикону [3: 5].

Лексика, нова за різними ознаками свого значення або форми, за способами свого творення, потребує вироблення моделі її подання в словниках нового типу – неологічних. Тому стає зрозумілим, чому французький лексикограф Алан Рей назвав сучасну цивілізацію цивілізацією словників: оскільки швидкий темп життя супроводжують постійні зміни в мові, то словники, у свою чергу, мають оновлюватися щодо вимог епохи, а отже, фіксувати нову лексику, що з'являється в певній мові.

На думку Ю. М. Караулова, саме «словник стає метою і підсумком дослідницької праці над тією чи іншою проблемою, ніби «відповіддю» на певне лінгвістичне завдання» (цит. за [6: 7]).

Перед сучасною **неологією**, тобто розділом мовознавства, що займається вивченням **неологізмів** (слів, а також окремих їх значень, висловів, які з'явилися в мові на даному етапі її розвитку і новизна яких усвідомлюється мовцями або такі, що були вжиті тільки в певному акті мовлення, тексті чи мові певного автора), на сьогодні стоїть завдання розробити нормативні фільтри для формування реєстрів словників. Можемо сказати, що такі словники є фіксацією мови в її сучасному стані [1: 282].

Загалом, проблемі визначення поняття інновації велику увагу приділив румунський мовознавець Е. Косеріу, який визначив її як «усе те, в чому висловлене мовцем (воно розглядається з погляду мовних закономірностей) відхиляється від моделей, що існують у мові, якою ведеться розмова» (цит. за [2: 8]). Саме це, на думку лінгвіста, можна назвати **інновацією**.

Отже, **мета роботи** полягає в тому, щоб зібрати, дослідити й проаналізувати лексеми, в яких спостерігається конкурування питомих і запозичених засобів словотворення в сучасній

розглядаємо як абсолютні синоніми, за обсягом позначуваного поняття вони ширші за термін **новотвір**, оскільки можуть позначати як власне новотвір, так і адаптоване до системи української мови нове запозичення (**неозапозичення**). **Неоморфема** – це новий компонент слова, виділений зі складу нових запозичень.

2. За матеріалами цієї роботи ми кваліфікували поняття засобів словотворення, у тому числі – суто українських і запозичених, до яких належать афікси (префікси, суфікси), словоскладання й аббревіація. Насамперед, ідеться про афікси, які можуть бути поділені на питомі (префікси **воз-, пре-, пред-, со-, над-**; суфікси **-ува, -ість**); і запозичені (префікси **анти-, лже-, ультра-, мега-, супер-**; суфікси **-ацій-, -ізацій-(-изацій-)**).

3. У процесі аналізу фактичного матеріалу зафіксовані лексеми, що демонструють конкурування питомих і запозичених засобів словотворення в сучасній українській мові, зокрема префікси: **над-** та **супер-, мега-, ультра**; суфікси: **-изм/-ізм** та **-ість/-ств(о), -ація і -нн(я), -аж і нн(я), -аці(я)/-яці(я), -ці(я)** і **-ува**.

4. Визначений основний принцип впорядкування новостворених лексем в межах єдиного реєстру, на основі якого був укладений словник неолексем, неоморфем і новотворів, який полягає у групуванні слів в алфавітному порядку парами, які безпосередньо демонструють конкурування питомих і запозичених засобів словотворення в сучасній українській мові.

5. Встановлені найуживаніші морфеми, до яких належать: питомий префікс **-над**, запозичені суфікси **-изм/-ізм, -ація(я)/-яці(я)** та український суфікс **-ува**.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати презентують особливості конкурування питомих і запозичених засобів словотворення в сучасній українській мові, а також специфіку їхньої взаємодії на дериваційному рівні і можуть бути використані для подальшого, планованого нами, зіставного аналізу потенціалу дериваційних засобів на матеріалі сучасних української та англійської мов.

Література

1. Брітікова К. В. Мовна динаміка та її сучасний терміноапарат [Текст] / К. В. Брітікова // Лінгвістичні студії. – Донецьк : ДонНУ, 2005. – С. 280-286. **2. Брітікова К. В.** Узуальне та okazіональне в інноваціях сучасної української мови: тенденції оновлення лексико-словотвірної категорії назв особи [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01 [Електронний ресурс] / К. В. Брітікова / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2007. – 20 с. – укр. **3. Карпіловська Є. А.** Динаміка сучасної української мови в словниках нового покоління [Текст] / Є. А. Карпіловська // Українська мова. – 2004. – № 3. – С. 3-30. **4. Стишов О. А.** Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації) [Текст] : автореф. дис. д-ра філол. наук : 10.02.01 [Електронний ресурс] / О. А. Стишов / НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К., 2003. – 35 с. – укр. **5. Таран А. А.** Конкурування номінацій у сучасній українській літературній мові : тенденції стабілізації нової лексики [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01 / А. А. Таран / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. – Київ, 2010. – 20 с. **6. Томіленко Л. М.** Морфологічний спосіб творення нових іменників-термінів у словнику української мови у 20-ти томах [Текст] / Л. М. Томіленко // Мовознавство. – 2009. – № 2. – С. 26-37. **7. Шестакова С. О.** Лексико-семантичні інновації у системі сучасної української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів) [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01 [Електронний ресурс] / С. О. Шестакова / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2002. – 17 с. – укр.

Джерела

1. Мазурик Д. В. Нове в українській лексиці. Словник-довідник. – Л. : Світ, 2002. – 231 с. **2. Словник** іншомовних слів [Уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута]. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с. **3. Словник** новотворів української мови кінця ХХ століття. – Кривий Ріг : 2002. – Вип. 2. – 180 с. **4.** <http://www.slovopedia.org.ua>. **5.** <http://slovnky.net/>